

Наталія Кропочева,

наук. співроб.

Державна науково-педагогічна бібліотека України

імені В. О. Сухомлинського

Київ, Україна

ТЕМАТИЧНИЙ СПЕКТР ПУБЛІКАЦІЙ З ПРОБЛЕМИ НАЦІОНАЛЬНО-ПАТРІОТИЧНОГО ВИХОВАННЯ В ЗАКЛАДАХ ВИЩОЇ ОСВІТИ (ЗА МАТЕРІАЛАМИ БІБЛІОГРАФІЧНОГО ДОСЛІДЖЕННЯ [2014–2018 pp.]

Розглянуто варіативність способів вирішення проблеми національно-патріотичного виховання в закладах вищої освіти, зміст якого, відображаючи динаміку суспільно-політичних процесів, дає можливість конструювати закономірності й тенденції цього розвитку в освітньому середовищі. Викладено та узагальнено наукові підходи і принципи дослідження цієї проблеми в освітній практиці й наукових дослідженнях у закладах вищої освіти. Представлено зміст навчально-методичного забезпечення національно-патріотичного виховання через впровадження освітніх і виховних технологій в означеній ланці освіти.

Ключові слова: національно-патріотичне виховання, заклади вищої освіти, огляд, виховні технології.

«Кожен час породжує певних людей», – цей широковідомий афоризм належить давньокитайському філософу Лао-цзи. Доречність його цитування актуальна на сучасному етапі розвитку українського суспільства, яке потребує масового злету громадянської активності й патріотичної налаштованості громадян, серед яких саме студентська молодь є виразником патріотичних ідей й формування відповідних поведінкових моделей, у змісті яких присутні і національна пасіонарність, і патріотична рефлексія. Адже студенти – це особлива категорія молоді, яка, враховуючи освітні, професіональні й особистісні якості, орієнтована на активність, цілеспрямованість, самореалізацію.

Виявлення, вивчення, встановлення певних логічних послідовностей у динаміці та детермінації цих особливостей проводиться у різних галузях педагогіки, психології та освіти.

Інформаційний «зріз» цієї проблеми, на нашу думку, має не лише оглядову фіксацію певного стану, констатації наявних горизонтальних

узагальнень, але й більш суттєву оглядово-аналітичну функцію, що підтверджує необхідність проведення окремих цільових розвідок у сфері розроблення, впровадження освітніх технологій патріотичної спрямованості, виокремлюючи певну фазу (етап) національно-патріотичного становлення, закріпленого в законодавчому дискурсі, передбачаючи інтегративну єдність її складових: громадянсько-патріотичного, військово-патріотичного, духовно-морального виховання [17].

Враховуємо той факт, що інформаційний супровід національно-патріотичного виховання має досить розгорнутий, багатоаспектний характер, що відображено в різнобарвній палітрі досліджень з проблеми національно-патріотичного виховання. Безумовно, даються взнаки як актуальність, так і постійні пошуки нових властивостей, ознак предмета дослідження, опертя на спеціалізовані праці дослідників, викладачів закладів вищої освіти, у яких на теоретичному рівні та на основі власного педагогічного досвіду узагальнено й апробовано в освітній практиці широкий спектр навчально-виховних методів і засобів, що забезпечують реалізацію завдань національно-патріотичного виховання.

Незважаючи на значну кількість досліджень, у яких всебічно висвітлюються результати й труднощі в здійсненні системної роботи в означеному напрямі в закладах вищої освіти (далі – ЗВО) гуманітарного, технічного, військового профілю, – інформаційно-аналітичний огляд найбільш репрезентативних підходів до впровадження значного діапазону моделей патріотично спрямованих концепцій і встановлення їхніх здобутків та досягнень на кожному з виокремлених етапів – стане ще однією спробою узагальнень, не лише кількісного, а й якісного характеру.

Мета розвідки – розглянути й виявити основні закономірності в процесі реалізації завдань національно-патріотичного виховання; виокремити певні методологічні підходи до формування системи виховання громадянина-патріота в закладах вищої освіти; ідентифікувати смисловий спектр публікацій щодо реалізації виховних технологій у галузі національно-патріотичного виховання в двох аспектах: теоретичному і практико-виховному.

У вітчизняному інформаційному просторі є чимало вітчизняних розробок із проекцією на короткочасний чи тривалий (бібліографічний, аналітичний чи реферативний) огляд видань, що готуються аналітичними підрозділами ДНІБ України ім. В. О. Сухомлинського, НБУВ та інших інформаційних установ. Зазвичай, у вітчизняних виданнях, присвячених дослідженню теоретичних й прикладних аспектів реалізації напрямів національно-патріотичного виховання у ЗВО, зазначено головні ідеологеми смислового й термінологічного характеру.

Аспектний аналіз наукових праць з означеної тематики дав можливість встановити, що певні аспекти національно-патріотичного виховання представлено в педагогічних дослідженнях з таких питань:

- вплив викладання навчальних дисциплін соціально-гуманітарного і природничого циклу на формування патріотичної свідомості, патріотичних цінностей та переконань (О. Абрамчук, Н. Авраменко, Л. Архипова, Л. Білас, В. Бідна, В. Білецький, Т. Гриневич, Р. Жадан, С. Зубченко, І. Карпова, А. Леоненко та ін.);

- етнонаціональне та народознавче підґрунтя базової основи здійснення національно-патріотичного виховання (Н. Бем, Л. Білозуб, Л. Врода, Г. Галамбош, Т. Гриневич, А. Книш, В. Лаппо);

- поглиблення та розширення взаємодії між Міністерством освіти і науки України та Міністерством молоді та спорту України, інших соціальних інститутів у реалізації державної молодіжної політики НПП студентської молоді (С. Василенко);

- впровадження сучасних виховних систем, технологій і методик у сферу національно-патріотичного виховання, що сприяють формуванню високої національно-патріотичної свідомості, формування та утвердження української громадянської ідентичності (С. Головчук, А. Гаврилюк, О. Діденко);

- проведення та організація науково-методичних конференцій, семінарів, засідань методичних об'єднань, тренінгів, підготовка та видання наукових праць, науково-методичних посібників із питань національно-патріотичного виховання (Л. Заїка);

- відродження спільної історичної пам'яті, досягнення різними соціальними, регіональними та етнічними групами студентської молоді єдиних поглядів на минуле;

- роль української мови як національної цінності у формуванні та утвердженні громадянської ідентичності, патріотизму студентської молоді шляхом впровадження системної освітньої-виховної роботи ВНЗ;

- участь студентської молоді та науково-педагогічних працівників у волонтерській діяльності, роботі громадських організацій, втіленні молодіжних соціальних ініціатив;

- підвищення національно-патріотичної складової професійної компетентності професорсько-викладацького складу ЗВО, до тематики програм навчальних дисциплін (О. Боровик);

- включення проблематики національно-патріотичного виховання до науково-дослідницьких програм та навчальних планів ЗВО (І. Бойко, І. Воронікова, Р. Жадан);

- узагальнення та поширення найкращого досвіду ЗВО в цій сфері, створення системи ефективного моніторингу діяльності ЗВО в означеній ділянці (О. Бабічев, Г. Бондаренко, О. Боровик, С. Виговська, В. Вонсович, В. Кіндрат, І. Сахневич та ін.);

- впровадження в навчальний процес ЗВО гуманітарного, природничого, технічного, військового профілю дисциплін духовно-морального спрямування як основи та підґрунтя формування особистості (О. Абрамчук, Л. Архипова, В. Барабаш, Т. Бикова, В. Борохвостов, О. Брусакова, І. Вдовенко).

Практичний інтерес викликають результати наукових розвідок у руслі патріотичного, громадянського та національного виховання дітей і молоді, які висвітлено в публікаціях О. Завальнюк, О. Жаровської, І. Карпової, О. Ковнір, О. Кондратенко, В. Лозового, С. Омельяненка, М. Підлісного.

Семантичний спектр публікацій з проблеми національно-патріотичного виховання потребує від дослідника систематизованого інформаційного пошуку та відповідності, релевантності тематичного навантаження публікацій окресленим завданням нашої розвідки. Тому спільною тезою огляду публікацій з національно-патріотичного виховання нами визначено таке міркування: вивчення історії, традицій та культури українського народу вітчизняні науковці розглядають як один з головних чинників реалізації цього напрямку в освітньому процесі закладів вищої освіти. Найважливішими аспектами виховання патріотизму в студентській молоді О. Васюк, О. Вербовський, А. Кучерявий, О. Олексюк називають знаннєвий, духовний, діяльнісний аспекти, що проєктуються через систему цілей, планів, проєктів, програм, стандартів, технологій, характерних для народно-педагогічної складової національно-патріотичного виховання [5, 6, 11, 14].

Визначаючи законодавчі засади національно-патріотичного виховання молоді, нам видається доречним доповнити чіткі й схематично окреслені контури правового підґрунтя досліджуваного феномену одним із найбільш співзвучних для настроїв та поведінкових моделей сучасної молоді якостей в змісті патріотизму – пасіонарності, в роздумах І. Беха: «Ми ведемо мову не про почуття патріотизму, яке може виникнути в особистості як лише безпосередня емоційна відповідь на потужні зовнішні чинники, а про таке почуття, яке ґрунтується на її глибокому самоосягненні й такій же пристрасті» [4].

Зміст виховання в ЗВО охоплює насамперед національні ідеї, виражені у вітчизняній етнопедагогіці, культурі та мові, історії, традиціях, звичаях і обрядах, християнській релігії та інших чинниках, які діалектично

пов'язані між собою й можуть проявлятися в різних формах і методах практичної діяльності. Водночас, продовжуючи й вплітаючи в логічну канву розмислів філософські категорії, В. Ряшко вважає, що треба врахувати те, що форма має тенденцію відставання від змісту [19]. Особливий акцент у своїх розвідках О. Акімова та Н. Опушко зосереджують на дослідженні історії та краєзнавства у межах вивчення дисциплін педагогічного циклу, які вважають пріоритетною складовою формування патріотичних та громадянських почуттів у майбутніх учителів. [2].

Таких змін, вважає А. Гаврилюк, потребують освітні заклади, що забезпечують підготовку фахівців для всіх галузей освіти, промисловості, бізнесу і т. д. [7]. На думку А. Леоненка та О. Олексюка, особливості процесу патріотичного виховання студентської молоді маркують сутнісні ознаки патріотизму «як організованого, планомірного і цілеспрямованого процесу передачі особистості студента національних цінностей і норм культури», спрямованого на формування патріотичних якостей, серед яких виділяють *патріотичну свідомість* (знання, погляди, переконання, оцінки, ідеали); *патріотичні почуття* (любов до Батьківщини, повагу до історії України, традицій народу, відповідальність за долю України), *морально-вольові риси характеру* (обов'язок, настанови, мотиви, рішення), *патріотичну поведінку та діяльність* (дії, учинки, навички, уміння); *певні психологічні якості* [12, 14].

Категоріально значимими імперативами національно-патріотичного виховання студентів О. Васюк та О. Вербовський вважають духовно-патріотичні якості, що найтісніше пов'язані з їхніми національними й громадянськими рисами, глибоко «проникаючи» в них, виступають як специфічна складова та об'єднуючий чинник, котрий виявляється у служінні своїй Батьківщині, й стає внутрішньою потребою особистості [5, 6].

Акцентуючи увагу на пріоритетності національно-історичних, культурних та інших традицій українського народу, в системі патріотичного виховання, А. Кучерявий, Г. Гандзілевська аргументують свою позицію тим, що саме вони мають стати дороговказами національного, громадянського виховання, оскільки органічно поєднують у собі «ціннісні зрізи» основних видів виховання (національного, громадянського, морального, родинно-сімейного, розумового, естетичного, соціально-правового, екологічного та ін.). У такий спосіб, засобами національно-патріотичного виховання виступає весь «спектр» кращих традицій українського народу [11, 8].

Пошуки інноватики в розробленні наукових підходів до патріотичного виховання привели А. Леоненка до виявлення аксіологічних складових

змісту національно-патріотичного виховання, які мають реалізовуватися в ракурсі таких його аспектів:

- «виховання» – як трансляція цінностей, цінного;
- «виховання» як формування відношень;
- «виховання» – як створення умов для самореалізації особистості, котру не можна вважати об'єктом виховних впливів, її необхідно розглядати як суб'єкт, що сам проходить етапи саморозвитку, самопізнання, самовизначення, самореалізації, тобто самоутворення [12].

Розширюючи та структуруючи аксіологічну складову наукових досліджень, С. Рашидов обґрунтовує наскрізну ціннісну лінію наявності в системі національних, загальнолюдських, родинних, особистісних вартостей (ідей, ідеалів, ставлення, переконань, вірувань, традицій), що формують патріотичну свідомість, активну громадянську позицію суб'єктів виховної взаємодії [18].

Аналіз сучасних наукових джерел засвідчує, що проблеми патріотичного виховання молоді розглядаються в контексті створення сучасної виховної системи як важливий напрям національної системи освіти та виховання. При цьому, як зазначає більшість дослідників цієї проблематики, процес патріотичного виховання має впливати із важливої ролі патріотизму в функціонуванні держави та особистісно орієнтованого підходу до його організації та здійснення. Основними атрибутами цього процесу мають бути *гуманність, національна та професійна спрямованість, культуровідповідність, системність, цілісність і залежність* від специфіки професійної діяльності та необхідності формування особистості громадянина України.

Важливою складовою системи національно-патріотичного виховання у ЗВО, певною мірою її основою, є змістовний компонент, тобто зміст НПВ. Основними елементами змісту національно-патріотичного виховання в освітньому просторі визначаємо:

- вивчення навчальних дисциплін;
- опанування різними формами науково-дослідницької діяльності, що дозволить розвивати світогляд, удосконалювати світосприймання, світобачення, світорозуміння;
- проведення позааудиторних виховних заходів, що передбачає наповнення їх соціально і патріотично значимим змістом;
- участь в громадській роботі патріотичногоспрямування.

Про інтегральний характер патріотичного виховання свідчать різні підходи щодо його розуміння. Так, на думку О. Найдьонова, особливості реалізації національної ідеї у системі вищої освіти в інформа-

ційній парадигмі потребують множинності, нестандартності у виборі моделей партнерської взаємодії у національно-патріотичному вихованні [14]; продовжуючи обрану змістову лінію, О. Олексюк, виокремлюючи деякі аспекти процесу вироблення в особистості стійких патріотичних переконань, наголошує на первинності патріотизму як необхідного компонента успішної соціалізації особистості [15].

У сучасних умовах сутність патріотичного виховання доповнюється, як зазначає А. Леоненко, проведенням заходів патріотичного змісту, серед яких треба назвати найбільш поширені: зустрічі з учасниками антитерористичної операції на Сході України, проведення бесід про феномен Майдану та значення Революції Гідності, участь у волонтерських організаціях, організація допомоги учнів сім'ям загиблих героїв України [12].

Вважаємо за необхідне висвітлити структурні складові патріотичної компетентності фахівців гуманітарного профілю (А. Гаврилюк, О. Жаровська, О. Ігнатович, А. Леоненко), важливим компонентом формування якої повинна бути патріотична діяльність, що будується за принципом «від малого патріотизму до великого патріотизму», ґрунтується на пропагуванні активних видів внутрішнього туризму в місцях особливої природно-естетичної цінності; використанні державної мови як домінуючої під час бізнес-комунікацій та екскурсійної діяльності [7, 9, 10, 12].

Значні можливості в плані патріотичного виховання майбутніх фахівців технічного профілю, зазначає О. Абрамчук, закладено в змісті циклу соціально-гуманітарних дисциплін, що допомагають студентам удосконалити знання з української мови, оволодіти її стильовими нормами, опанувати офіційно-діловий стиль спілкування, навчити свідомо користуватися багатомовною палітрою, підвищити рівень культури мовлення [1].

Патріотизм, громадянськість повинні об'єднувати українців, зберегти те, що протягом століть було нашою метою – незалежність та цілісність держави. Акцентуючи увагу на зазначених компонентах національного виховання, В. Архіпов, О. Вербовський, О. Севаст'янова, доповнюють та підсилюють визначення поняття «національно-патріотичне виховання» важливими елементами персонологічного та праксеологічного значення, зокрема, пошани до вітчизняних історичних діячів, готовності до виконання громадянських і конституційних обов'язків [3, 6, 20].

Як стверджує О. Севаст'янова, формування творчої особистості за допомогою посилення організаційно-виховної, культурно-освітньої роботи в національній моделі освіти нерозривно пов'язане з відродженням нації, демократизацією і гуманізацією суспільства, поглибленням самов-

рядування народу, яке передбачає висунення молоді на керівні посади в різних сферах управління і виробництва [20].

О. Ігнатович підкреслює, що зміст патріотизму має ґрунтуватися на мірі «проникнення духовного змісту в практику служіння Батьківщині», тобто здатністю людини до особистісного розрізнення добра і зла в загальному соціокультурному контексті. У той же час ідея патріотизму спирається і на більш архаїчний, міфологізований зміст. Підстави патріотичного світосприйняття тісно пов'язані з культом героїчного [10].

У сучасних умовах з'явилась потреба звернути увагу на пошук і впровадження в навчальний процес різноманітних форм і методів викладання гуманітарних наук у вищих навчальних закладах як важливі компоненти в процесі формування світогляду майбутніх фахівців, у тому числі на засадах новітньої інформаційної культури. Як доводять результати дослідження М. Окси і М. Семікіна, варто враховувати психологію сприйняття сучасної молоді, яка здебільшого позбавлена консерватизму, віри в авторитети та готові істини [16, с. 25].

Отже, можемо сформулювати такий висновок: у сучасних наукових дослідженнях проблему національно-патріотичного виховання розглянуто як цілісний, системно організований процес впливу на когнітивну, емоційну, мотиваційну сфери майбутнього фахівця шляхом поєднання аудиторної, позааудиторної форм навчання.

Виходячи з представлених нами наукових поглядів, міркувань, досвіду реалізації інноваційних та традиційних виховних практик у навчально-виховному процесі закладів вищої освіти, зазначимо деякі тенденції, що відображають тематичну варіативність результатів наукових досліджень з питань національно-патріотичного виховання. Зокрема, викладання навчальних дисциплін, провідним компонентом яких є наукові знання (фізико-математичні дисципліни), направлено на вироблення наукової рефлексії, логіки, суджень, узагальнень патріотичного змісту;

– предмети (іноземна мова, креслення, фізкультура, інформатика), провідним компонентом яких виступають способи діяльності (лінгвістична, інтелектуально-творча, рухова, технологічна діяльність) направлено на формування системного патріотичного світобачення, розвитку природного та інтелектуального потенціалу;

– дисципліни (література, історія, образотворче мистецтво, музика), провідним компонентом яких є ціннісні орієнтації, генерують творчий і діяльнісний стиль особистості.

Таким чином, зміст національно-патріотичного виховання у закладах вищої освіти полягає в організованому, послідовному навчально-ви-

ховному процесі, результативною складовою якого стає формування в майбутніх фахівців національних духовних і моральних цінностей, національно-патріотичної свідомості, поваги до історії народу, оволодіння його національними і духовними цінностями, поза якими неможливо зберегти й розбудувати незалежну Україну.

Список використаних джерел

1. *Абрамчук О. В.* Патріотичне виховання студентів ВТНЗ на заняттях з соціально-гуманітарних дисциплін / О. В. Абрамчук // Проблеми та перспективи формування національної гуманітарно-технічної еліти : зб. наук. пр. за матеріалами II Міжнар. наук.-практ. конф., 25–26 трав. 2016 р. «Дея академіка Івана Зязюна у працях його учнів і соратників» : у 2-х ч. / М-во освіти і науки, молоді та спорту України, НАПН України, Нац. техн. ун-т «ХПІ». – Харків : НТУ «ХПІ», 2016. – Вип. 45 (49), – Ч. 2. – С. 157–162.

2. *Акімова О. В.* Національне виховання майбутніх учителів в умовах інтеграції України у світове співтовариство / Акімова О. В., Опушко Н. Р. // Сучасні інформаційні технології та інноваційні методики навчання у підготовці фахівців: методологія, теорія, досвід, проблеми // Зб. наук. пр. [Ін-ту пед. освіти і освіти дорослих, Ін-ту проф.-техн. освіти, Вінниц. держ. пед. ун-ту ім. Михайла Коцюбинського, Ін-ту інформ. технологій і засобів навчання] / Редкол. : Р. С. Гуревич (голова) та ін. ; Вінниц. держ. пед. ун-т ім. Михайла Коцюбинського. – Київ-Вінниця : ТОВ фірма «Планер», 2018. – Вип. 50. – С. 204–208. – Бібліогр. : 13 назв.

3. *Архіпов В. І.* Національно-патріотичне виховання молоді як складова демократичної етнополітики сучасної української держави / В. І. Архіпов // Вісн. Луган. нац. ун-ту ім. Тараса Шевченка. Сер. : Педагогічні науки. – 2015. – № 7 (296). – Ч. 1. – С. 71–77.

4. *Бех І. Д.* Патріотизм як цінність. 7 наукових позицій у національно-патріотичному вихованні / Іван Бех // Управління освітою. – 2018. – № 6 (402). – С. 7–12.

5. *Васюк О.* Методичні аспекти виховання громадянськості у студентської молоді / О. Васюк, Н. Зарубенко // Молодь і ринок. – 2016. – № 9. – С. 11–15.

6. *Вербовський О. В.* Виховання духовно-патріотичних почуттів у студентської молоді як своєрідного імунітету проти військового насилля / О. В. Вербовський // Духовність особистості: методологія, теорія і практика. – 2016. – Вип. 5. – С. 61–67.

7. *Гаврилюк А. М.* Національно-патріотична складова професійних компетентностей студентів туризмознавчих спеціальностей / А. М. Гаврилюк // Теоретико-методичні проблеми виховання дітей та учнівської молоді : зб. наук. пр. / Нац. акад. пед. наук України, Ін-т пробл. виховання. – Київ, 2016. – Вип. 20 (1). – С. 99–112.

8. *Гандзілевська Г. Б.* Роль сімейних міфів у формуванні патріотично зорієнтованого життєвого сценарію / Г. Б. Гандзілевська, Я. Л. Шермер // Наук. записки Нац. ун-ту «Острозька академія» : зб. наук. пр. / Нац. ун-т «Острозька акад.». – Острог : Вид-во нац. ун-ту «Острозька академія». Сер. : «Психологія». – 2016. Вип. 4. – С. 72–81. – Бібліогр. : с. 80–81 (22 назви).

9. *Жаровська О. П.* Патріотичне виховання студентів педагогічного університету: ціннісно-орієнтаційна складова / О. П. Жаровська // Наук. записки Вінниц. держ. пед. ун-ту ім. М. Коцюбинського. Сер. : Педагогіка і психологія. – 2016. – Вип. 46. – С. 35–40.

10. *Ігнатович О. Г.* Сучасний дискурс патріотичного виховання: традиції та інновації / О. Г. Ігнатович // Вісн. Луган. нац. ун-ту ім. Т. Шевченка : Педагогічні науки. – 2015. – № 7 (296). – Ч. 1. – С. 127–135.

11. *Кучерявий А. О.* Співвідношення категорій «мотивація до професійної діяльності» та «патріотизм» майбутнього фахівця у вимірах виховної роботи у вищому навчальному закладі військового типу / А. О. Кучерявий // Психологічні та педагогічні проблеми професійної освіти та патріотичного виховання персоналу системи МВС України : матеріали наук.-практ. конф. (м. Харків, 8 квіт. 2016 р.) / МВС України, Харків. нац. ун-т внутр. справ. – Харків, 2016. – С. 21–23.

12. *Леоненко А. В.* Оптимізація патріотичного виховання молоді в сучасних умовах / А. В. Леоненко // Вісн. Глухів. нац. пед. ун-ту ім. Олександра Довженка. Сер. : Педагогічні науки. – Глухів, 2016. Вип. 30. – С. 81–87. – Бібліогр. : с. 86–87 (15 назв).

13. *Найдьонов О.* Реалізація української національної ідеї у вищій освіті в умовах інформаційного суспільства / О. Найдьонов // Вища освіта України. – № 2. – С. 66–72.

14. *Олексюк О.* Формування патріотизму в студентській молоді як необхідного компонента успішної соціалізації особистості / О. Олексюк // Наук. вісн. Миколаїв. нац. ун-ту ім. В. О. Сухомлинського. Сер. : «Педагогічні науки» : зб. наук. пр. / М-во освіти і науки України, Миколаїв. нац. ун-т ім. В. О. Сухомлинського. – Миколаїв, 2016. – № 1. – С. 191–198.

15. *Онопрієнко О. М.* Педагогічні засади патріотичного виховання

в сучасній освітній парадигмі вищої школи / О. М. Онопрієнко, О. В. Онопрієнко // Вісн. Чернігів. нац. пед. ун-ту. Сер. : Педагогічні науки. – 2017. – Вип. 143. – С. 77–80.

16. *Окса М.* Національно-патріотичне виховання студентів в умовах сучасного інформаційного суспільства / Микола Окса, Михайло Семікін // Українознавчий альманах / Київський нац. ун-т імені Тараса Шевченка. – 2016. – Вип. 18. – С. 27. – Бібліогр. : С. 27 (2 назви.).

17. Про Стратегію національно-патріотичного виховання дітей та молоді на 2016–2020 роки : Указ Президента України від 13 жовтня 2015 р. № 580/2015 // Офіц. вісн. України. – 2015. – № 83.

18. *Рашидов С.* Вплив цінностей громадянського суспільства на формування ціннісної свідомості студентської молоді / Сейфулла Рашидов // Наук. вісн. Мелітопол. держ. пед. ун-ту імені Богдана Хмельницького. Сер. : Педагогіка. – 2014. – № 13. – С. 78–83.

19. *Ряшко В. І.* Теоретико-методологічний аналіз національно-патріотичного виховання студентської молоді / В. І. Ряшко // Вісн. Нац. уні-ту «Львівська політехніка». Сер. : Юридичні науки: зб. наук. пр. – 2016. – № 837. – С. 424.

20. *Сєваст'янова О. А.* Формування патріотизму, громадянської свідомості у студентської молоді в системі ВНЗ України / О. А. Сєваст'янова // Актуальні проблеми взаємодії громадянського суспільства і Збройних Сил України : зб. мат. міжнарод. наук.-практ. конф. / за заг.ред. О. Л. Караман, С. О. Шопіної. – Старобільськ : ДЗ «ЛНУ ім. Тараса Шевченка», 2015. – С. 92–94.

References

1. Abramchuk, O. V. (2016). Patriotychne vykhovannya student VTNZ na zanyattiyach z sotsialno-humanitarnykh distsiplin. [Patriotic education of students of VSNZ on classes on social and humanitarian disciplines]. Problems and prospects of forming of national humanitarian-technical elite : *II Mizhnarodna naukovopraktychna konferentsiia (25–26 trav. 2016 r.) – 2nd International Scientific and Practical Conference (on May, 25–26, 2016)*, issue 45 (49), ch. 2. pp. 157–162. Kharkiv : NTU «KhPI» [in Ukrainian].

2. Akimova, O. V. (2018). Natsional nevykhovannya maybutnikh uchyteliv v umovakh intehratsiyi Ukrainy u svitove spivtovarystvo [Nationale ducation of future teachers in the conditions of Ukraine sintegration in to the world community]. *Suchasni informatsijni tekhnologii ta innovatsijni metodyky navchannia u pidhotovtsi fakhivtsiv: metodolohiia, teoriia, dosvid*,

problemy – Modern information technologies and innovative methodologies of studies in preparation of specialists :methodology, theory, experiee, problems, issue 50. pp.204–208. Kyiv-Vinnytsia : TOV firma «Planer» [in Ukrainian].

3. Arkhipov, V. I. (2015). Natsionalno-patriotychne vykhovannya molodi yak skladova demokratychnoyi etnopolityky suchasnoyi ukrayinskoyi derzhavy [National patriotic education of youth as a component of democratic ethnopolitics of the modern Ukrainian state]. *Visnyk Luhanskoho natsionalnoho universytetu im. Tarasa Shevchenka – Bulletin of Luhansk Taras Shevchenko National University*. no. 7 (296), part 1, pp. 71–77 [in Ukrainian].

4. Bekh, I. D. (2018). Patriotyzm yak tsinnist. 7 naukovykh pozytsiy u natsionalno-patriotychnomu vykhovanni [Patriotism as a value. 7 scientific positions in national patriotic education]. *Upravlinnya osvityou – Management education*, no. 6 (402). – pp. 7–12 [in Ukrainian].

5. Vasyuk, O., Zarubenko N. (2016). Metodychni aspekty vykhovannya hromadyanskosti u studentskoyi molodi [Methodical aspects of education of citizenship in students youth]. *Molod i rynek – Young people and market*, no. 9. pp. 11–15 [in Ukrainian].

6. Verbovskyy, O. V. (2016). Vykhovannya dukhovno-patriotychnykh pochuttiv u studentskoyi molodi yak svoyeridnoho imunitetu proty viyskovoho nasyllya [Educating spiritual and patriotic feelings in student youth as a kind of immunity against military violence]. *Dukhovnist osobystosti: metodolohiya, teoriya i praktyka – Spirituality of personality : methodology, theory and practice*, issue. 5, pp. 61–67 [in Ukrainian].

7. Havrylyuk, A. M. (2016). Natsionalno-patriotychna skladova profesiynykh kompetentnostey studentiv turyzmoznavchykh spetsialnostey [National-patriotic component of professional competences of students of tourism specialties]. *Teoretyko-metodychni problemy vykhovannya ditey ta uchnivskoyi molodi – Theoretical and methodological problems of education of children and students young people*, issue 20 (1), pp. 99–112 [in Ukrainian].

8. Handzilevska, H. B., Ya. L. Shermer (2016). Rol simeynykh mifiv u formuvanni patriotychno zoriyentovanoho zhyttyevoho stsenariyu [The role of family myths in shaping a patriotically oriented life scenario]. *Naukovi zapysky Natsionalnoho universytetu «Ostrozka akademiya» – Casopis the National Universiti of Ostroh Akademy*, issue. 4, pp. 72–81 [in Ukrainian].

9. Zharovska, O. P. (2016). Patriotychne vykhovannya studentiv pedahohichnoho universytetu: tsinnisno-orientatsiyna skladova [Patriotic education of students of a pedagogical university: a value-orientation component]. *Naukovi zapysky Vinnytskoho derzhavnoho pedahohichnoho*

universytetu imeni Mykhayla Kotsyubynskoho. Ser. Pedahohika i psykholohiya – Scientific messages of the Vinnytsya state pedagogical university are the name of M. Kotsiubynskiy. ser. Pedagogics and psychology, issue 46. pp. 35–40 [in Ukrainian].

10. Ihnatovych, O. H. (2015). Suchasnyy diskurs patriotychnoho vykhovannya: tradytsiyi ta innovatsiyi [Modern discourse of patriotic education: traditions and innovations]. *Visnyk Luhanskoho natsionalnoho universytetu imeni T. Shevchenka. Pedahohichni nauky – Bulletin of Luhansk Taras Shevchenko National University. Pedagogical sciences*, no. 7 (296), ch. 1, pp. 127–135 [in Ukrainian].

11. Kucheryavyu, A. O. (2016). Spivvidnoshennya katehoriy «motyvatsiya do profesiynoyi diyalnosti» ta «patriotyzm» maybutnoho fakhivtsya u vymirakh vykhovnoyi roboty u vyshchomu navchalnomu zakladi viyskovoho typu [The ratio of the categories «motivation to professional activity» and «patriotism» of the future specialist in the dimensions of educational work at a higher educational institution of military type]. Psychological and pedagogical problems of trade education and patriotic education of personnel of the system Ministry of internal affairs of Ukraine: *Naukovo-praktychna konferentsiia (8 kvitnia 2016 roku) – Scientific and Practical Conferent (on April, 8, 2016)*. pp. 21–23. Kharkiv [in Ukrainian].

12. Leonenko, A. V. (2016). Optyimizatsiya patriotychnoho vykhovannya molodi v suchasnykh umovakh [Optimization of patriotic upbringing of youth in modern conditions]. *Visnyk Hlukhivskoho natsionalnoho pedahohichnoho universytetu imeni Oleksandra Dovzhenka – Oleksandr Dovzhenko Hlukhiv National Pedagogical University Bulletin*, issue 30, pp. 81–87 [in Ukrainian].

13. Naydionov, O. Realizatsiya ukrayinskoyi natsionalnoyi ideyi u vyshchiiy osviti v umovakh informatsiynoho suspilstva [Realization of the Ukrainian national idea is in higher education in the conditions of informative society]. *Vyshcha osvita Ukrayiny – Higher Education of Ukraine*, no. 2, pp. 66–72 [in Ukrainian].

14. Oleksyuk, O. (2016). Formuvannya patriotyzmu u studentskiy molodi yak neobkhdnoho komponenta uspishnoyi sotsializatsiyi osobystosti [Innovative approaches to the formation of the personality of a future specialist as a patriot citizen]. *Naukovyy visnyk. Mykolaivskiy natsionalnyy universytet imeni V. O. Sukhomlynkoho – Scientific Announcer. Mykolaiv V. O. Sukhomlynskiy National University*, no. 1, pp. 191–198 [in Ukrainian].

15. Onopriyenko, O. M., Onopriyenko, O. V. (2017). Pedahohichni zasady patriotychnoho vykhovannya v suchasniy osvitiy paradyhmi vishchoyi shkoly [Formation of patriotism in student youth as a necessary component

of successful socialization of personality]. *Visnyk Chernihivskoho natsionalnoho pedahohichnoho universytetu – Announcer of the Chernihiv National Pedagogical University*, issue 143, pp. 77–80 [in Ukrainian].

16. Oksa, M. (2016). Natsionalno-patriotychne vykhovannya studentiv v umovakh suchasnoho informatsiynoho suspilstva [National Patriotic Education of Students in the Context of a Modern Information Society]. *Ukrayinoznavchyy almanakh. Kyivskyy natsionalnyy universytet imeni Tarasa Shevchenka – Almanac of Ukrainian Studies. Kyiv National University of the name of Taras Shevchenko*, issue 18, p. 27 [in Ukrainian].

17. Ukaz Prezydenta Ukrayiny vid 13 zhovtnya 2015 r. No. 580/2015 «Pro Stratehiyu natsionalno-patriotychnoho vykhovannya ditey ta molodi na 2016–2020 roky (2015)» [Decree of President of Ukraine «About the Strategy of National Patriotic Education of Children and Youth for 2016–2020»]. *Ofitsiyyny visnyk Ukrayiny – Official Announcer of Ukraine*, no. 83 [in Ukrainian].

18. Rashydov, S. (2014). Vplyv tsinnostey hromadyanskoho suspilstva na formuvannya tsinnisnoyi svidomosti studentskoyi molodi [Impact of the values of civil society on the formation of value consciousness of student youth]. *Naukovyy visnyk Melitopolskoho derzhavnogo pedahohichnoho universytetu imeni Bohdana Khmelnytskoho – Scientific works of the Melitopol state pedagogical university of the name of Bohdan Khmelnytsk*, no. 13, pp. 78–83 [in Ukrainian].

19. Ryashko, V. I. (2016). Teoretyko-metodolohichnyy analiz natsionalno-patriotychnoho vykhovannya studentskoyi molodi [Theoretical and methodological analysis of national-patriotic education of student youth]. *Visnyk Natsionalnoho universytetu «Lvivska politekhnikha». Ser.: Yurydychni nauky – Announcer of the National university «Lviv politekhnikha». Ser.: Legal science* no. 837, p. 424 [in Ukrainian].

20. Syevastyanova, O. A. (2015). Formuvannya patriotyzmu, hromadyanskoyi svidomosti u studentskoyi molodi v systemi VNZ Ukrayiny [Formation of patriotism, civic consciousness among students in the system of higher educational institutions of Ukraine]. *Aktualni problemy vzyayemodiyi hromadyanskoho suspilstva i Zbroynykh Syl Ukrayiny – Issues of the day of cooperation of civil society and Armed Forces of Ukraine*. Starobilsk : DZ «LNU im. Tarasa Shevchenka», pp. 92–94 [in Ukrainian].

Стаття надійшла до редакції 05.08.2019.

Natalia Kropocheva

Researcher Associate,

V. O. Sukhomlynskyi State Scientific and Pedagogical Library of Ukraine

Kyiv, Ukraine

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-7025-8272>

Thematic Spectrum of Publications on Problems of National–Patriotic Education in Higher Education Institutions (by Bibliography [2014–2018])

Based on the documents included in the research and supplementary Index «National-patriotic Education in Ukraine» (2014–2018), covering the content of one of the structural sections of this manual, an attempt to identify, summarize and reflect the most resonance publications in the Ukrainian scientific space, and in the practical activities of higher education institutions was made. The thematic range of publications in the indicated direction is reflected in the diverse and multi-vector dimensions of conceptual, methodological developments and generalizations of school and university teachers, researchers, and students. It is noted that the chronological framework of the bibliographic index reflects social, civic orientation of research on the formation of the system of national-patriotic education in a new dynamic model constructed with social, political and social trends, producing new meanings, patterns, searches for new life-affirming manifestations of an active citizenship, manifested in the activities of public and volunteer organizations. It was revealed that in the content of the educational process, extracurricular work of students, the national-patriotic component has a purposeful systemic manifestation. It is argued that the effectiveness of national-patriotic education in higher education institutions is projected in the content of academic disciplines, in the implementation of volunteer, social projects aimed at establishing a conscious attitude of young people to events that determine the development of the modern Ukrainian state.

Keywords: national patriotic education, institutions of higher education, review, educational technologies.